

JAROSLAV IVAŠKJEVIĆ

Jaroslaw Iwaszkiewicz (Jaroslav Ivaškjević) je jedno od najistaknutijih imena savremene poljske književnosti, rodio se 1894 u Kalniku, u Ukrajini. Studirao je prava u Kijevu. Do rata bio je sekretar predsednika Sajma, šef propagande umetnosti i diplomatski činovnik. Pošle Drugog rata bio je više godina predsednik Saveza poljskih književnika.

Pisao je pesme, pripovetke i romane. Važnija su mu dela: Crveni štitovi (1934), istoriski roman iz XII veka. Mlin na Utrati (1937), Učitelj (1937), Talijanske novele (1947), Nova ljubav (1947), Stara ciglana (1947), Chopin

(1949). Za knjige „Talijanske novele“ i „Nova ljubav“ dobio je prvu nagradu časopisa Odrodzenie 1947 godine.

Ivaškjević je u prvom redu liričar. Njegova poezija značila je novi daprinos u bogatjenju poljskog stila novim izražajnim mogućnostima, te je izvršio vidan uticaj na modernu poljsku liriku. No još je značajniji kao prizni pisac, ma da je i u prozi prevashodno liričar. On je to i u svojim romanima iz prošlosti i u novelama iz savremenog života. Njegova proza u kojoj pokreće i obraduje mnoga pitanja društvena, istorijska, estetska, uvek je pisa-

na briljantnim stilom, on je jedan od najboljih stilista u poljskoj književnosti.

Kod nas je malo prevodjen. Pre rata prevedena je samo jedna novela — Muzika planina (u knjizi „Savremene poljske pripovetke“, Luča, 1935, preveo K. Georgijević. Posle rata prevedene su pripovetke Stara ciglana (Republika br. 8—9, 1946 i posebno izdato 1949) u prevodu J. Benešića, Mlin na Lutinji (1947) preveo J. Ham i Chopin (1949) preveo J. Benešić.

preveo Petar Vujičić

NOVA LJUBAV

Pre no što se razlegao zvuk zvonca sve je bilo gotovo. Na stolu je stajao ogroman buket sastavljen od deset rumenih ruža. Veoma rascvetale nalikovale su više na voće, ili na cveće, za jelo. Svaka ruža, sa uvojnicima, izgledala je ako mali kuglof od krema pokriven glazurom. Miris se izdaleka širio lako i ugodno i ispunjavao celu sobu. Izbliza se već teško podnosio. Ko bi stavio glavu u samu sredinu buketa, ošamatio bi se. Dotičući se tih cvetova imao je dojam nečeg putenog i odveć čulnog. Dadirao je tela. Zagledao je buket pažljivo: bile su već veoma zrele. Sitne, naborane središnje latice su izbledele i razmakle se pokazujući iza sebe po nekoliko zlatnih prašnika. One su bile majusne i stidele su se što nisu uspele da se razvijaju u mirisne pahuljice, dok se ruža rascvetala. Videli te zlatne štapiće i beličaste pege koje su ih okružavale pomislio je prezivio: obične centifolije. Pomislio je to baš u trenutku kada je odjeknuo zvuk zvonca.

Toj zvuk je bio jak, samopouzdan i odmah ga je potsetio na jučerašnji pogled. U prvom pogledu najčeće se sadrže svi kasniji utisci. U svetu novih očiju našao je svu staru snagu i nade. Tako silan nagoveštaj nenadane sreće da se na časak bio uplašio i nije odgovio jednakim pogledom. Vi-

deo da mu se na glavu svaljuje velika ljubav. Osećao se kao hemičar kada mu se u pokusu ostvaruju pretodna teorijska izračunavanja. Znao je da u to vreme to mora ponovo doći: danas, sutra, za nedelju dana. Morao je ponovo da se ispunji svežim i novim osećanjem, da se opije njime i da opija druge! Veća od prošlih. Njih nije bilo mnogo, ali ova će biti veća. I suviše dugo je čekao na nju i da ne bude najveća! Dolazilo je, obuzimalo ga. Dakle predati se ponovo silnom talasu koji ima u sebi miris ruža? Četiri godine čekanja baš na takav zvuk zvonca.

Pri prvom odjeku batića njegovu pažnju je privukao neki pokret koji se zbivao u buketu ruža. Jedan cvet kao da se progurao između ostalih; promenio položaj da mi bude ugodnije, malo se napeo gurajući se ispod dvaju zelenih listova od čega su oni još neko vreme podrhtavali. Cvet se još više razvio pokazujući otvoreno svoju beličastu sredinu. Sredina ta nalikovala na jako otvorena usta u kojima blistaju zlatni zubi. Na časak se pokolebao, hteo je malo da oslušne šta će mu reći razmagnute usne cveta.

Nije potrebno mnogo reći za spoznajevanje. Od jučerašnjeg dana delila ga je noć jake sigurnosti. Nema ničega sladjeg od takvog spavanja s mišlju u čudesnoj stvari koja raste u nama, počinje da nas ispunjava. Takvu noć sigurno imaju majke posle dana kada se uvere da su bremenite. Spokojan i težak san pritisnuo ga je kao zlatan nadgorni spomenik, ali misao o novoj sreći bila je budna. Sedela je kraj njegove postelje i čim se probudio odmah ju je i prostro ugledao. Obukao se dosta brzo uživajući u svežini kupatila, u svežini kolonjske vode, u svežini jesenjeg jutra. Svest o skoroj sreći, mekoj, dubljoj od ranijih sreća. Množina ga je na trenutak zaustavila. Sreća — pomislio je — jeste jedno, to je ljubav. Pepeo davne ljubavi, osećanje nedostataka zaljubljenosti prosipali su se suviše dugo između njegovih prstiju ništa u njemu ne nalazeći, jer je to samo pepeo. Čini se toliko stvari, putuje, ide, misli i čita, ali je jedan samo takav susret

da bi se razumelo da je sunce kao kroz požar izgledalo mrтvo, da je vazduh prezasićen parom obamrstosti. Mimo svega ţeleo je samo jedno, da dodje najzad i da ga ponese. Na zgraništu raspalila je novu vatrnu, vazduh ispunila lakoćom disanja. Prolaze godine i časovnici svih gradova izbijaju zajedno čas za časom, u kojem nema nikoga, dok ne nastane takvo jedno veče kao sinočno i ceo svet se otkriva ponovo; sve što je bilo bezbojno, dobija boju, sve što se nije moglo razmršiti, razmršuje se.

Opazio je da cvet koji se nedavno progurao između zelenih listova prebiva u rumenoj čašici, i da je kao pod teretom nevidljivog kukca, svoje doneće latice povio k zemlji. Hteo ih je mahinalno zadržati i dati cvetu prirođan položaj. Vršcima prstiju dirnuto je donje dve latice. Osetio je svileni dodir, ali kad je spustio ruku, latice se otkinuše i načinivši u letu veliki krug, lagano, kao dva jedarcia, spuštaju se dole na čilim.

Znao je šta će nastupiti sada. Ne-padanji pronađaz, otvaranje i predavanje druge duše, nepoznati sezam. Jer u ljubavi je mnogo cenio ono što zadovoljava ljubopitnost, onaj neizmerni svet ljudske duše i ljudskog života, koji se pred ljubavnikom otvara postepeno, onako kako se on saživljuje sa prisutnošću, bićem i svešću svoje drage. Najpre će biti ono čarobno nepoznavanje ukusa, navika, shvatanja. Omiljena jela, način sedenja u kola, način udevanja u iglu. Hiljade sitnica koje zanimaju najpre svojom spoljašnjosti, a zatim, kad se uvedu u razgovor, samglas ispunjavaju drugim zvukom, posebnim za svaki predmet, sa hiljadama asocijacijama. Taj glas kasnije postaje sadržinom misli, prividno apstraktne i unutrašnje, sraste s nekim filozofskim sistemom i izmeni ceo pogled na široke ili uske horizonte sveta.

Potpuna promena misli, novi odnos prema stvarima, prema umetničkim delima, prema radu — eto šta ga čeka. Treba promeniti novine, knjižaru, prijatelje, restoraciju, okovratnike, filozofiju, citate. Sigurno će pod njenim uticajem početi da ubacuje u razgovor tuđe reči (talijanske, engleske?), počće da sanjari o putovanjima. Pri-

čaće jedno drugom uspomene. Udvostručiće mu se roj osoba koje je nekad video. Opet će uvesti u svest nove poznanike: tudje detinjstvo kao engleska bajka proći će mu ispred očiju.

Dve ptice ležale su pod njegovim nogama na zelenom čilimu, skoro kraj sjajnoga vrška nelakovane cipele. Lako je dodirnuo nogom rumenu laticu, gazeći jedan njen deo. Rumenilo cvetnog listića problede, kad se sjednilo sa dosta običnom bojom čilima. On pogleda na buket. I druga latica takođe, polako ali i nepovratno, povijala se dole pokazujući mu svoju izbledelu unutrašnju stranu.

Baš zanimljivo! Noći provedene ne u nežnostima, nego u medjusobnom pričanju života. Celoga života. Koliko je već preživeo takvih priča. Očevidno svaki put je nova ljubav svojim bićem ispunjala ceo protekli život, izobličavajući ga prema svome nahodjenju. Po pravilu on je sve te žene omalovažavao. Svako prošlo osećanje darovao bi imenom „nije ono“. Uostalom pričao je samo ono što je možda smatrao kao materiju koja se može dopasti. S druge strane gutao je, prosti gutao ženska poveravanja (po cele noći mogao slušati). Otkrivalje su mu se do dna, bezbržno, sa svim svojim vrlinama i manama. Poznavao je njihova materinska osećanja, njihovu ljubav, njihovu nežnost, njihovu pasivnost. Ulazio je neposredno u suštinu njihovih doživljavanja i trudio se da pronikne iza reči, čak i za onoga što su pred njim skrivale, u sadržaj onoga o čemu ni same nisu znale, kao što je i u njihovom telu umeo da nadje uživanja o kojima one nisu ni naslučivale. Uostalom tih žena bilo je svega četiri ili pet. To su bile te „velike ljubavi“.

Zvono je zazvonilo po drugi put. Od treptaja vazduha izvijena latica je otpala. Hteo ju je zadržati nesvesnim pokretom ruke. Uhvatio ju je u vazduhu, vagnuo na trenutak i podigao do usta.

Ljubav! — pomislio je. Moraće opet ma i površno da ispriča svoj život. Očigledno ovaj put skraćeno. Šta će im prošli život, kada ih sada čeka ono što će trebati stvoriti. Intevživan, napregnut rad. Otiskivanje života na nove puteve, u svetlost novih očiju, koje blištaju drukčije, nego sve što mu je dosada sijalo kao sunce. Građenje ma i od teškog kamenja, ali novih mostova prebačenih između mogućeg i neovapločenog. Mlaz novih dugi koje osvajaju prostranstva misli. Najzad, zamorno oslobođenje od svih nesnosnih naleta kakve je donosilo ovo poslednje nekoliko sušnih godina. Otrgnuo se dakle iz mreža jednoličnih dana, koje su se već uvile oko njega da je prestao osećati da vreme prolazi. Obazreo se naglo i začudio se da je mogao dosad tako živeti, da se nije pobunio. Trebaće se preseliti iz ovog stana — bacio je pogled po sebi — kao što se treba preseliti iz zgrade dosada gotovih misli. Možda će biti potrebno čak pregraditi zgra-

du vere. Ona, kako izgleda, ima toliko zanosa u očima. S nekim nasi-lijem pomislio je o slaganju knjiga i starudija u drvene sanduке, o slami. Svuda će je biti mnogo! Jasno, prava ljubav ne pita ni o čem. Neće joj poveravati svoj život, neće postavljati nikakva pitanja. A ako ona ima drugog ljubavnika?

Nekoliko novih latica opadoše na sto, žurno, kao da se guraju: kuc-kuc-kuc. Ruža je raščepurila preostale latice još šire, kao da je htela da sakrije taj nedostatak, a ipak se tim pre pokazalo njeno beličasto središte, na lik na nelegantnu donju odeću.

Kada se prima nova ljubav, pomislio je još, prima se besumnje ogroman teret. Ceo napor treba uložiti da se ne bi pomutila harmonija dvaju tela u medjusobnom stapanju, dveju duša u sjedinjavanju. Nikavih sitnica, izbegavati čak i najmanja trvenja. Treba umeti gledati u oči sebi i istini, i okretno upravljati dogadjajima da ne bi mutili običan razgovor. To je prilično teško. Treba se stalno održavati na sigurnom terenu, kao plivač, ne ispuštajući jednovremeno iz očiju svoju partnerku. Treba znački upravljati dogadjajima, kao razgovorom; to traži daleko više društvenog takta. Prostije govoreći, treba okretnim zahvatima preotimati inicijativu iz ruku te gospodnjice. To je malo mučno, osobito a la longue. Osmehnuo se. Prosta stvar, ljubav je ipak borba za inicijativu.

S tim osmehom kucnuo je po osatku latica; opadoše u gustom roju, da su u letu izgledale bleđe nego jato galebova obasjano suncem na zalasku. Zajedno s njim razlio se po vazduhu fini miris. Kada se nagnuo nad svelom čašicom, već nije osećao omamljenos. Zato je miris u sobi postao prodorniji. Na zelenoj stabljici ostalo je još samo nekoliko rumenih perca, naboranih kao svila posle kiše. Zlatni polen iz sredine rasuo se po laticama.

Pa šta? Još je mlađ. Može prihvati tu borbu ponovo, smelo. Preuzeti je od početka u svoje ruke. Ne, neće se seliti odavde, neće promeniti stan, ni knjižaru. Čak ni okovratnike, neće putovati u inostranstvo. To je snobizam. Molim, mora ga primiti takvog kakav je. Prosto ne osvrćući se na druge. To ona mora odbaciti svoje navike i prilagoditi se njemu. Ima već svoje običaje od kojih mu je sad teško odvojiti se. A ipak, da bi nametnuo ženi svoju volju, treba da se izbori. Ta borba mora biti okretna, s podilaženjem. Male odlučne primedbe za stolom i u spavačoj sobi. Ovladavanje njenom voljom, suprotstavljanje u nekim običnim pitanjima. Brižljivo skrivanje ljubomore.

— No, treba ipak otvoriti! — govori sebi i polazi vratima, ali na pragu u pret sobljiju ipak zastaje.

Skrivati ljubomoru. Boriti se. Kakav teret počinje da ga tišti. Velika ljubav je ipak veoma teška stvar. Koliko svega treba prevladati, kako se treba snažno držati. Gorčina zbog prve netaćnosti, očajanje zbog prve pre-

pirke, lutanje sa strašnim kamenom u srcu posle prve svadje. Hodanje ulicama (obično mračnim) one prve večeri koju ne provedu zajedno. O, to je iznad moje snage, govori sebi i glavu prislanja uz zavesu. Uzajamno nanošenje gorčine koja izbjiga u sumporom dimljivom plamenu iz bilo kakvih povoda: zbog izgubljene trake, nedopušene cigarete. Strašna mržnja u najbolnjim trenucima. Kako ona može biti takva? Ona, koju volim kao božanstvo, vlada se kao neko običan, plače! Ah! i teret suza od kojih svaka pritisnuje, zamračuje kao sivi oblak sjajno nebo, i ostaje već zauvek kao ničim neuobičajena senka, kao mrlja umiranja na biseru. Taj teret budućeg gašenja posle kojeg će ostati samo tašti pepeo.

Zvonce je po treći put zazvonilo već plašljivo i nesigurno, njegov zvuk se rastopio u mezza voce, kao da prst koji ga je pritisnula drhti i polako se povlači. Ali on je nepokretno stajao u vratima, požudno osluškivao. Činilo mu se da je uho ulovilo iza vrata dah njenih usta. Posle dugog trenutka kad već ništa nije mislio, pretvorivši se sav u sluh, začu korake kako se vraćaju bez volje i otežali. Na prstima je došao do vrata. Koraci su se udaljavali najpre polako, ali kako su silazili sa stepenica sve više su ubrzavali hod, kao s nekom radošću. Uzduhnuo je s olakšanjem kada su donja vrata gluho tresnula.

Vratio se u sobu. Poslednja latica na ruži opala je kada se on približio. Zelena stabljica sa otvorenim šiljcima evetne čašice na svom kraju svestrela je praznom, bledo zelenom unutrašnjošću. Nekoliko zlatnih prašnika štrčalo je u mrkom središtu. On stavi mali prst u udubljenje i podiže na svetlost prilepljena sitna zrnca, zlatni prah obojio mu je jabučicu na prstu. Odahnuo ga je prema svetlosti prozora i prašnici su sleteli. Boja praha je ostala i on je pažljivo obrišao prste o maramicu.

SOVA JE SIMBOL NJENE SUDBINE

Pretplatite se na

„Polja“